

Jelena Crvković

OŠ Josipa Kozarca, Vinkovci

jcvrkovic@gmail.com

Komunikacija na internetu

Sažetak

Mobiteli i svi oblici ekrana prisutni su u rukama svih generacija. Razvoj društvenih mreža snažno je utjecao na obrasce komunikacije i na jezik. Od česte upotrebe tuđica i kratica do širenja novih žanrova internetskog govora (e-pošta, Chat i instant messaging (Messenger, WhatsApp, Viber), forumi, blogovi, vlogovi, memovi, podcastovi, streamovi i sl.). U komunikaciji na internetu važnu ulogu imaju emotikoni i emoji, koji preuzimaju ulogu neverbalnih signala u brzim, kratkim porukama. Učenici, kao stalni korisnici novih tehnologija, lako usvajaju jezične promjene, što se odražava na pravopisno izražavanje u pisanom i usmenom dijelu obrazovanja. Rad prikazuje pregled utjecaja interneta na komunikaciju i rezultate učeničke radionice s elementima umjetne inteligencije, s naglaskom na odgojno-obrazovne implikacije i potrebu sustavne jezične podrške.

Ključne riječi: društvene mreže, internetski govor, komunikacija, kratice, mobiteli.

1. Uvod

U svijetu suvremene tehnologije i velikih dostignuća, pojava društvenih mreža dovela je komunikaciju mladih na novu razinu. Život s virtualnom stvarnosti u kojoj učenici komuniciraju sa svojim prijateljima, poznanicima ali i strancima. Internetska komunikacija donosi prednosti (brzina, dostupnost, umreženost), ali i nedostatke (pravopisna erozija, nerazumijevanje poruka, govor mržnje, nasilje putem interneta). Cilj rada je opisati značajke komunikacije učenika na društvenim mrežama, izdvojiti najčešće jezične i pragmatičke obrasce te naznačiti učinke na školsko okruženje i jezičnu kulturu.

2. Komunikacija porukama – posredovna komunikacija

Tadej Praprotnik, (2007; 86) navodi računalno posredovnu komunikaciju krajem prošlog stoljeća gdje ističe *kako je postala važno komunikacijsko sredstvo koje se proširilo i na obrazovno područje, a u posljednje vrijeme sve se više koristi i u rekreacijske svrhe*. Komunikacijsko okruženje mladih promijenilo se. U svojoj svakodnevnoj komunikaciji učenici najviše koriste mobitele, a pristup internetu gotovo je stalno prisutan. Danas, klasične SMS (Short Message Service) poruke ne koriste se. Koriste se različite aplikacije (Viber, WhatsApp, Snapchat...) za slanje poruka. Takva komunikacija ima svoje nedostatke i prednosti. *U takvoj komunikaciji često se koriste nestandardni jezični oblici, odnosno javljaju se pogreške čiji je uzrok nebriga ili neznanje*. (Praprotnik, 2007:89) Pogreške koje se javljaju namjerni su izbor učenika s ciljem bržeg pisanja poruke i želje da ista bude bliža njihovu govornu stilu. Učenici su razvili svoj jezik koji svakodnevno koriste na internetu. Upotreba emotikona i emoji simbola koriste se kako bi se opisalo trenutno raspoloženje osobe i izraz njegova lica.

Upotreba emotikona, emoji simbola u komunikaciji

Komunikacija na daljinu sve više zamjenjuje komunikaciju licem-u-lice. Emotikoni prvotno su bili tekstualni nizovi znakova koji predstavljaju izraz lica. Suvremeni emoji simboli grafički proširuju značenje. Učenici ih koriste za prenošenje raspoloženja, ublažavanje poruka, signalizaciju (ne)formalnosti i skraćivanje teksta. Značenja emoji simbola nisu uvijek ista za sve generacije. Danas, dio emoji simbola u vršnjačkim skupinama ima posebno, ponekad

osjetljivo konotativno značenje. U školi je nužno osvijestiti kontekst i pragmatičke učinke njihove upotrebe.

3. Iskustvo i praksa

Provedena je dvosatna radionica o jezičnoj komunikaciji putem aplikacije Viber i jezičnog modela ChatGPT. U pisanoj komunikaciji putem aplikacije Viber učenici koriste emoji simbole i skraćenice. Osim preuzetih skraćenica iz engleskoga jezika, učenici su „stvorili“ i svoje, hrvatske „skraćenice“ koje nisu dio jezičnog sustava u standardnom hrvatskom jeziku. Npr. *nzm* (skraćenica od riječi *ne znam*). Učenici su na primjeru pjesme Dobriše Cesarića: *Voćka poslije kiše*, istu pisali uz pomoć aplikacije Viber koristeći emoji simbole. Nisu uspjeli u potpunosti prenijeti svaku riječ i misao koju je pjesnik napisao riječima u cijelosti. Zaključak je kako u takvom načinu komunikacije može doći do pogrešnog razumijevanja pisane poruke koju mogu dobiti od pošiljatelja. Dolazi do komunikacijskog šuma i ne razumijevanja poruke. U drugom dijelu radionice učenici su upoznati s jezičnim modelom ChatGPT-om. Učenici 5. i 6. razreda vrlo malo znaju o navedenom jezičnom modelu, dok učenici 7. i 8. razreda u potpunosti su upoznati s istim. Zadatak koji su imali, bio je postaviti upit jezičnom modelu ChatGPT-u što zna o Dobriši Cesariću, a potom jezični model ChatGPT trebao je citirati Cesarićevu pjesmu „Voćka poslije kiše“. Rezultati bili su različiti. Jezični model ChatGPT dao je točne informacije jednom dijelu učenika, a drugom dijelu netočne. Kod većine učenika jezični model ChatGPT koristio je srpski jezik i potpuno netočne podatke za postavljena oba upita. Učenici su informacije provjerili u referentnim izvorima te zaključili kako je pri korištenju jezičnog modela ChatGPT-a nužna provjera izvora i sadržaja.

Učenici komuniciraju na način kao što pišu

Pojava novotvorenica (skraćenica) koje su učenici osmislili ulaze i u svakodnevni govor. Tijekom govora u živo koriste skraćenice koje nisu u skladu sa jezičnim pravopisom. Navodim primjer razgovora dvoje mladih: 1. osoba: *Kako bilo jcr u sk? ids str u sk?* 2. osoba: *n*; 1. osoba: *St rds sd?*. Prijevod: 1. osoba: *Kako je bilo jučer u školi? Ideš sutra u školu?* 2. osoba: *Ne*. 1. osoba: *Što radiš sada?* Iz navedenog učenici govore kako pišu poruke. Koriste nove skraćenice (kao u porukama) koje nisu propisane jezičnim pravilima. Narušava se jasnoća poruke i jezična kultura u komunikaciji. Uz digitalnu (informatičku) pismenost potrebno je sustavno razvijati i govornu pismenost.

4. Pozitivni i negativni aspekti komunikacije među učenicima

Učenici koriste različite komunikacijske oblike putem društvenih mreža, blogova, foruma, e-pošte. Koriste razne aplikacije za dijeljenje poruka, fotografija, videa itd. Razlozi korištenja različitih komunikacijskih alata su jačanje prijateljstva, ljubavnih odnosa i predstavljanje statusa u društvu. Pozitivni aspekti online komunikacije prema različitim istraživanjima: ublažavanje socijalne anksioznosti, jačanje samopouzdanja, isticanje kreativnosti, dobivanje podrške i istomišljenike. (usp. Prapotnik, 2007; Zelić, 2022). Negativni aspekti online komunikacije: cyberbullying, s negativnim posljedicama na mentalno zdravlje (Spitzer, 2021; 2023). Kritičari tehnološkog „kulta mase“ upozoravaju i na smanjenje subjektivnosti i kvalitete javnog diskursa (Lanier, 2014). Pedagoški odgovor uključuje razgovor licem – u – lice, razvoj empatije, jasne protokole prijave nasilja, te poticanje odgovorne i jezično korektne digitalne komunikacije.

5. Zaključak

Život i rad učenika nezamisliv je bez virtualne komponente. Neograničena sloboda tehnologije kao i sloboda izbora, donijela je puno prednosti ali i nedostataka. Internetska

komunikacija trajno mijenja jezičnu praksu kod učenika. Škola ima ključnu ulogu u stvaranju ravnoteže između digitalne i jezične pismenosti. Naglasak treba biti na poštivanju pravopisnih normi u pisanom i govornom izražavanju, razumijevanju konteksta i neverbalnih signala, te sustavno provjeravati digitalne sadržaje i odgovore umjetne inteligencije. Njegovanje hrvatskoga standardnog jezika i osvješćivanje rizika internet komunikacije preduvjet su očuvanja jezičnog identiteta i kvalitetne komunikacije.

6. Literatura

- Lainer, J. (2014). *Vi niste gadget – manifest*. Zagreb: Algoritam.
- Nadrljanski, Đ. (2024). *Umjetna inteligencija*. Split: Redak.
- Prapotnik, T. (2007). Jezik u (kon)tekstu računalno posredovne komunikacije. *Medijska istraživanja*, 13(2), 85-95.
- Spitzer, M. (2021). *Epidemija pametnih telefona*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Spitzer, M. (2023). *Digitalna demencija*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Zelić, L. (2022.) *Komunikacija među adolescentima na društvenim mrežama* (diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji.